

Л. І. Котляркандидат психологічних наук, доцент,
докторант кафедри публічної політикиНавчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

НЕЕФЕКТИВНА ВОЛЬОВА РЕГУЛЯЦІЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЯК УМОВА ВІДКЛАДЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ДІЙ У ТЕПЕРІШНЬОМУ МОМЕНТІ

У статті аналізується сутність поняття волі, вольової регуляції та політичної волі державних службовців, розкриваються основні тенденції. З'ясовано, що воля є свідомо та цілеспрямовано психічна саморегуляція поведінки та діяльності особистості. Вольова регуляція визначається як вихідне поняття теорії волі, її «процесуальний аспект», «свідоме, опосередковане цілями і мотивами предметної діяльності створення стану оптимальної змобілізованості, оптимального режиму активності та концентрування цієї активності у потрібному напрямку» [3, с. 52]. Вольова регуляція виявляється, коли «особистість виконує дії: нові для неї; відомі, але у незвичній обстановці або у незвичний час; відомі, але які потребують у порівнянні зі звичайним темпом роботи прискорення або, навпаки, уповільнення; відомі, але у незвичному стані (хвороба, емоційний підйом або занепад); відомі, але не схвалені особистістю (наприклад, робота на вимогу інших осіб, доцільність якої людина відкидає або піддає сумніву); монотонні дії [6, с. 103]. Доведено, що саме в момент відкладення здійснення дій державні службовці нездатні створити стан оптимальної організованості, активності та концентрації уваги.

Неефективна вольова регуляція державних службовців є умовою відкладення здійснення дій у теперішньому моменті. У результаті аналізу наукових джерел визначено сутність та основні ознаки волі, вольової регуляції, політичної волі та прокрастинації. Конкретно у статті розглянуті актуальні наукові підходи до визначення термінів. Встановлені змістові напрямки вищезазначених явищ показали, що феномен прокрастинації виявляється через відкладання виконання своєчасних, доречних дій на більш пізній термін. В статті було визначено, що головний механізм вольової регуляції є вольове зусилля, яке поділяється на: фізичні та інтелектуальні; вольові зусилля, що стимулюють активність для досягнення мети; вольові зусилля, які пригнічують спонукання припинити діяльність через виниклі в її процесі несприятливі фактори – страх, втому, фрустрацію.

Психологічний розгляд наукових досліджень дозволив визначити поняття політичної волі як свободи волі, в якій виявляється здатність державних службовців до подолання тих чи інших перешкод, можливості активного впливу на навколишній світ, самовираження. Нездатність державних службовців до переборення труднощів, ускладнень призводить до відкладення здійснення дій.

У результаті здійсненого теоретичного аналізу була представлена авторська позиція щодо визначення поняття неефективної вольової регуляції державних службовців, яка виявляється в нездатності створити стан оптимальної концентрації, організованості, активності та є умовою відкладення здійснення дій в теперішньому моменті.

Ключові слова: державний службовець, суб'єкт, воля, вольова регуляція, політична воля, дія, прокрастинація.

Постановка проблеми. Сучасне державного управління вимагає необхідність глибокого вивчення процесів, які впливають на його ефективність. Завданням державних службовців у процесі здійснення ефективного держав-

ного управління є вольова регуляція як процес свідомого та цілеспрямованого створення стану оптимальної мобілізованості, оптимального режиму активності та концентрування цієї активності у потрібному напрямку.

Політична воля як свобода волі є важливим чинником успішного здійснення державного управління, гарантом ефективного забезпечення відновлення суспільства. Однак «відкритими питаннями залишаються специфічні ознаки впливу політичної волі на закономірності перебігу політичного процесу; застосування її можливостей задля практичного втілення суспільних інтересів, створення сприятливого середовища для перманентного розвитку громадянського суспільства з високим рівнем політико-правової культури, здатного брати активну участь у виробленні державної політики» [7, с. 7]; спроможного до переборювання труднощів та перешкод, до безвідкладного здійснення управлінських дій у теперішньому моменті.

Аналіз досліджень і публікацій. Питаннями визначення сутності механізмів волі та вольової регуляції приділялося багато уваги у працях В. Іваннікова, Е. Ільїна, В. Каліна, Б. Смірнова. Проблеми вольової саморегуляції досліджували такі науковці, як Г. Гагаєва, В. Марищук, В. Мунтян, А. Пуні, Г. Чашина, О. Чернікова тощо.

Своєю чергою, аналіз наукової літератури показав, що окремими аспектами проблеми прокрастинації займалися Є. Базика, Н. Боровська, Т. Вайда, Я. Варваричева, В. Воробьов, М. Дворникова тощо. Розгляд наукових робіт дає змогу дійти висновку, що прокрастинація – це відкладання виконання своєчасних, доречних дій на більш пізній термін, що у свою чергу супроводжується негативними емоційними реакціями і, як результат, призводить до зниження ефективності діяльності.

Мета статті. Проаналізувати поняття волі, вольової регуляції та прокрастинації в контексті різних теоретичних підходів. Визначити характеристики неефективної вольової регуляції державних службовців, які є умовою відкладення здійснення дій в теперішньому моменті; з'ясувати поняття політичної волі, як свободи волі.

Виклад основного матеріалу. Якісне відновлення державного управління буде відбуватись за умов постійного індивідуально-особистісного та кар'єрного зростання державних службовців. Характеристики вольової особистості, такі як здатність до переборення труднощів та перешкод; спроможність до вчасного здійснення управлінських дій у теперішньому моменті; здібності до вольової регуляції поведінки та діяльності мають велике значення

в державному управлінні. Вольовим, «конкурентоспроможним можна вважати того державного службовця, який має очевидні переваги порівняно з іншими державними службовцями завдяки своєму особистісному і професійному потенціалу; здатний витримати конкуренцію, подолати перешкоди, добитися успіху в житті, у професійній сфері; закріпити цю успішність у свідомості інших людей і зробити власні дії певною нормою, зразком, еталоном для інших» [8, с. 75].

Треба констатувати, що кожний державний службовець може бути як ініціатором, власне суб'єктом вчасного виконання дій, так і організатором постійного відкладення виконання дій, які є небезпечними для власного психічного здоров'я та приводять до самодепривації. Як вважає Т. Яценко, «самодепривація є результатом аутодеструктивної поведінки, яка зумовлює руйнівні тенденції у ставленні людини до дійсності... Неефективна поведінка й деструктивні стратегії життя є свідченням домінування внутрішньої суб'єктивної реальності над можливостями реалістичного сприйняття дійсності, що породжує дезадаптацію суб'єкта» [11, с. 15] та призводить до неефективної вольової регуляції.

Зазначимо, що державний службовець – це суб'єкт, здатний до вольової регуляції у процесі щоденного виконання дій у теперішньому моменті «це суб'єкт життєздійснення, життєтворчості. Його суб'єктність полягає в тому, що він просто живе не чиймись, а своїми буденними інтересами, своїми маленькими, простими, можливо, непомітними його оточенню, незрозумілими для інших потребами, своїми щоденними турботами. Він намагається бути вірним собі навіть у дрібницях, він прагне все більшої автентичності не лише в якихось вирішальних, поворотних моментах життя, а постійно, день за днем» [9, с. 263].

Отже, у разі постійного відкладення виконання дій державних службовців відбувається тенденція до прокрастинації, яка є «розладом вольових процесів, самопокладання, цілеспрямованості, самоорганізованості» [1].

Психологічний аналіз проблеми волі показує, що це питання досліджується у руслі свідомої та цілеспрямованої психічної саморегуляції поведінки та діяльності. Вольова регуляція визначається як «свідоме, опосередковане цілями і мотивами предметної діяльності створення стану оптимальної мобілізованості, оптималь-

ного режиму активності та концентрування цієї активності у потрібному напрямку» [3, с. 52], а також «як окремих видів довільного управління, який характеризується застосуванням значних вольових зусиль, скерованих на подолання труднощів та перешкод, тобто служить механізмом самообілізації» [2, с. 118].

Актуальним у контексті аналізу літератури є дослідження В. Селіванова, який вважає, що вольова регуляція здійснюється за умови, коли «особистість виконує дії: нові для неї; відомі, але у незвичній обстановці або у незвичний час; відомі, але які потребують у порівнянні із звичайним темпом роботи прискорення або, навпаки, уповільнення; відомі, але у незвичному стані (хвороба, емоційний підйом або занепад); відомі, але не схвалені особистістю (наприклад, робота на вимогу інших осіб, доцільність якої людина відкидає або піддає сумніву); монотонні дії її, с. 103]. Водночас погоджуємось із думками авторів Є. Ільїна і В. Каліна, які вважають, що головний механізм вольової регуляції – вольове зусилля, яке поділяється на: фізичні та інтелектуальні; вольові зусилля, що стимулюють активність для досягнення мети; вольові зусилля, які пригнічують спонукання припинити діяльність через виниклі в її процесі несприятливі фактори – страх, утому, фрустрацію [2; 3].

Ми вважаємо, що питання вольової регуляції державних службовців взаємопов'язане з феноменом політичної волі як свободи волі. Категорія «свобода» – це «суб'єктивна можливість людини і громадянина здійснювати або не здійснювати певні дії, що ґрунтуються на його конституційних правах і свободах» [10, с. 441]. Отже, свобода волі розуміється як своєрідний індикатор дієвості особистості. За умови вчасного виконання дій державні службовці здатні переборювати труднощі та перешкоди в теперішньому моменті, активно впливати на навколишній світ, самовиражатися в поточній миті. І навпаки, саме в момент відкладення здійснення дій державні службовці нездатні долати труднощі та перешкоди, створювати стан оптимальної організованості, активності та концентрації уваги.

Згідно з інтерпретацією Н. Розова, свобода волі проявляється в таких аспектах: когнітивному, вольовому та практичному (поведінковому). «Когнітивний аспект представленого феномена тісно пов'язаний із необхідністю усвідомлення і вибору альтернатив, що має здійснити суб'єкт

вольових відносин, поведінка якого обмежена наявними у кожному конкретному суспільстві культурними кодами та стереотипованими інтелектуальними процесами. З точки зору функціонування вольового аспекта, свобода волі завжди досить жорстко визначається тією чи іншою соціальною ситуацією та соціальною позицією, яку суб'єкт приймає добровільно або яка нав'язується йому зовнішніми силами. При цьому на поведінку суб'єкта волі істотний вплив справляють стереотипи, які, на відміну від проявів у когнітивному аспекті, пов'язані не з інтелектуальними практиками, а з участю індивіда у попередніх подібних ситуаціях. Практична сторона свободи волі, у свою чергу, пов'язана з можливістю реалізації певних рішень та у всіх проявах обмежується матеріальними і соціальними рамками, правилами» [5, с. 116].

Висновки. Таким чином, вольова регуляція визначається як вихідне поняття теорії волі, її процесуальний аспект, свідоме, опосередковане цілями і мотивами предметної діяльності створення стану оптимальної мобілізованості, оптимального режиму активності та концентрування цієї активності у потрібному напрямку. Поняття прокрастинації трактується як відкладення виконання своєчасних, доречних дій на більш пізній термін, що є розладом вольових процесів, самопокладання, цілеспрямованості, самоорганізованості, який призводить до неефективного індивідуально-особистісного та кар'єрного зростання державних службовців.

Вольова регуляція державних службовців взаємопов'язана з феноменом політичної волі як свободи волі. Категорія «свобода» – це суб'єктивна можливість людини і громадянина здійснювати або не здійснювати певні дії. Отже, свобода волі визначається як своєрідний індикатор дієвості особистості. За умови вчасного виконання дій державні службовці здатні переборювати труднощі та перешкоди в теперішньому моменті, активно впливати на навколишній світ, самовиражатися в поточній миті. І, навпаки, саме в момент відкладення здійснення дій державні службовці нездатні долати труднощі та перешкоди.

Таким чином, неефективна вольова регуляція, яка виявляється в нездатності створити стан оптимальної концентрації, організованості, активності є умовою відкладення здійснення дій у теперішньому моменті, а отже, гальмує індивідуально-особистісне та кар'єрне зростання державних службовців.

Список використаної літератури:

1. Базика Є. Л. Феномен психофізіологічного стану прокрастинації. *Междисциплинарные исследования в науке и образовании*. Київ, 2012. № 1.
2. Ильин Е. П. Психология воли. 2-е изд. СПб. Санкт-Петербург, 2011. 368 с.
3. Калинин В. К. На путях построения теории воли. *Психологический журнал*. Т. 10. № 2. 1989. С. 46–55.
4. Рашковский Е., Хорос В. Мировые цивилизации и современность (К методологии анализа). *Международная экономика и международные отношения*. № 12. 2001. С. 33 – 41.
5. Розов Н. С. Проблема свободы воли и условия адекватности ответов общества на вызовы. *Общественные науки и современность*. № 4. 2010. С. 116 – 125.
6. Селиванов В. И. Избранные психологические произведения: воля, её развитие и воспитание. Изд. Рязанского гос. пед. института. Рязань. 1992. 572 с.
7. Смірнова В. О. Політична воля як чинник державотворчої діяльності: об'єктивні та суб'єктивні детермінанти. *Логос*. Київ. 2019. 384 с.
8. Служебная карьера : учеб.-метод. пособие / под общ. ред. д-ра социол. наук, проф. Е. В. Охотского. *Экономика*. Москва, 1998. 302 с.
9. Титаренко Т. М. Вчинок у приватному житті: погляд психотерапевта. *Людина. Суб'єкт. Вчинок. Либідь*. Київ, 2003. С. 263.
10. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко та ін. *Українська енциклопедія*. Т. 5. Київ. 2003. 736 с.
11. Яценко Т. С. та ін. Самодепривація психіки та дезадаптація суб'єкта. *Вид-во НПУ ім. М. Драгоманова*. Київ. 2015. С. 15.
12. Bakhmat N., Kotliar L., Zhytomyrska T., Slabko V., Zhurian V., Pilevych O., Smyrnova I. Pedagogical Principles of Training Specialists in Public Administration and Management in the System of Vocational Education. *Systematic Reviews in Pharmacy*. 11 (10). P. 203–207. doi:10.31838/srp.2020.10.34.
13. Gumennykova, T., Sagan, O., Yakovleva, S., Kotliar, L., Shchogoleva, T. The Role Position of Teachers in the Professionalization of the Educational Process in a Smart Environment. *Journal of Information Technology Management, Special Issue*, 2021. P. 101–122.
14. Milgram N. A. Procrastination: A malady of modern time. *Boletine de Psihologia*. 1992. Vol. 35:83.
15. Savkov A., Suray I., Kotliar L., Polishchuk L., Bushman I., Vasiuk N. Stem education as the latest philosophy of lifelong learning to develop key competencies of a civil servant. *International Journal of Management (IJM) Scopus Indexed*. Volume 11. 2020. 2. P. 163–169.
16. Steel P. The nature of procrastination: a meta-analytic and theoretical review of quintessential self-regulatory failure. *Psychological bulletin*. 2007. Vol. 133(1). P. 65–94.
17. Ferrari J. R. Procrastination as self-regulation failure of performance: Effects of cognitive load, self-awareness, and time limits on working best under pressure. *European Journal of Personality*. Vol. 15. P. 391–406.

Kotliar L. I. Ineffective voluntary regulation of civil servants as a condition for postponing the implementation of actions at the moment

The article analyzes the essence of the concept of freedom, volitional regulation and political will of civil servants, reveals the main trends. It has been found that the will is a conscious and purposeful mental self-regulation of behavior and activities of the individual. Volitional regulation is defined as the initial concept of the theory of will, its "procedural aspect", "conscious, mediated by the goals and motives of substantive activity to create a state of optimal mobilization, optimal mode of activity and concentration of this activity in the right direction" [3, p. 52]. Volitional regulation is manifested when "a person performs actions: new to him; known, but in an unusual setting or at an unusual time; known, but which require acceleration or, conversely, deceleration compared to the usual pace of work; known, but in an unusual state (illness, emotional upswing or decline); known but not approved by the individual (for example, work at the request of others, the feasibility of which a person rejects or questions); monotonous actions [6, p. 103]. It is proved that it is at the moment of postponing the implementation of actions that civil servants are unable to create a state of optimal organization, activity and concentration.

Ineffective voluntary regulation of civil servants is a condition for postponing the implementation of actions at the moment. As a result of the analysis of scientific sources the essence and basic signs of will, volitional regulation, political will and procrastination are defined. Specifically, the article considers current scientific approaches to the definition of terms. The established semantic directions of the above-mentioned phenomena have shown that the phenomenon of procrastination is manifested through the postponement of timely, appropriate actions for a later date. The article determined that the main mechanism of volitional regulation is volitional effort, which is divided into: physical and intellectual; volitional efforts that stimulate activity to achieve

the goal; volitional efforts that suppress the urge to stop working due to adverse factors arising in its process – fear, fatigue, frustration.

Psychological consideration of scientific research allowed to define the concept of political will as freedom of will, which reveals the ability of civil servants to overcome certain obstacles, the possibility of active influence on the world around them, self-expression. The inability of civil servants to overcome difficulties and complications leads to a delay in action.

As a result of the theoretical analysis, the author's position on the definition of ineffective volitional regulation of civil servants was presented, which is incapable of creating a state of optimal concentration, organization, activity and is a condition for postponing action at the moment.

Key words: *civil servant, subject, will, volitional regulation, political will, action, procrastination.*